

Semitische Oorsprong? “Waarom Hebreeuws Benadrukken” (1)

Pancho groeide op in de buitenwijken van Mexico-stad, de grootste stad van de wereld. Hij was een arme boerenjongen die bij zijn moeder Maria en zijn vader Cisco woonde. Vanaf zijn zesde jaar nam Pancho voor zijn vader de zorg van de ezel op zich en melkte hun geit. Zijn vader ging eenmaal in de week met zijn ezel naar Mexico-stad om hun extra eieren en wat andere dingen die ze gewonnen hadden te verkopen. Maar er waren teveel dingen die ze rondom de hoeve moesten verbeteren en daar hadden ze geen geld voor. Toen Pancho 14 werd, besloot zijn vader hem naar de Verenigde Staten te sturen om in de wijnbouw te werken, met de hoop dat dit hun dat extra geld zou opleveren dat ze nodig hadden om hun vervallen hofstede te herstellen.

Eenmaal in Amerika kwam Pancho terecht in een groep migrantenarbeiders uit Mexico die in de Napa-vallei van wijngaard naar wijngaard trokken om de wijnstokken te verzorgen en later de druiven te oogsten voor de wijnindustrie aldaar. Ook al was het loon naar Amerikaanse maatstaven niet groot, volgens zijn eigen maatstaven deed hij het zeer goed en was hij in staat om geld naar zijn papa in Mexico te sturen.

Van toen er één of twee arbeiders in de groep waren die wat Engels spraken, klikten ze de migrantenarbeiders samen en traden de Engelssprekenden op als ploegbaas, opdrachten van de Amerikanen aannemend en die voor hun eigen volk vertalend. Pancho leerde een beetje Engels maar kon geen conversatie met de anderen voeren. Hij ging met dit werk jaren door, keerde in de dode seizoenen terug naar Mexico, maar kwam elk voorjaar weer terug naar Californië om in de wijngaarden te werken. Zijn Engels begon al wat beter te gaan en hij werd een van degenen die als ploegbaas zouden optreden, maar toch sprak hij met zijn volksgenoten tijdens de vrije uren Spaans. De voertaal mag dan Engels geweest zijn, maar als hij echt een betekenisvolle dialoog wilde voeren, moest het in zijn moedertaal gebeuren. Hij kon niet te diepgaand dialogeren in een taal waarin hij niet dacht. Hij onthield zich van het Engels behalve als het ging om opdrachten betreffende de wijngaarden te ontvangen.

Vele van onze voorvaders gingen naar Amerika vanuit landen waar alles behalve Engels gesproken werd. De meesten hebben zich aangepast aan de taal en de cultuur van Amerika. Dit doet ons veronderstellen dat alle vroegere immigranten Engels geleerd hebben, behalve dan deze laatste golf van immigranten. Als we naar onze kennissenkring kijken, kennen we waarschijnlijk veel mensen van Spaanse afkomst die Engels spreken, waarvan sommigen helemaal geen Spaans kennen. Dit zou ons verkeerde besluiten kunnen doen trekken over de geschiedenis. In het voorgaande verhaal assimileerde Pancho zich niet. Hij kwam naar Amerika om zijn familiaal leven in Mexico te verbeteren. Nochtans komen velen naar Amerika om daar hun leven in te richten. Van hen is het aannemelijker om de taal en cultuur van het land over te nemen.

De familie Houtz emigreerde aan het einde van de jaren 1700 vanuit Duitsland naar de Verenigde Staten. Mijn vader nam me mee om eind de jaren 1960 zijn neef in Pennsylvania te bezoeken. Mijn vaders' neef, Harry Houtz, was een hoogleraar Engels aan een van de omliggende universiteiten. Mijn vader had jaren vanuit zijn thuisstaat Nebraska met hem via briefwisseling gecorrespondeerd. Stel je zijn verbazing voor toen hij Harry persoonlijk ontmoette en vaststelde dat hij nauwelijks Engels kon spreken. De brieven waren in perfect Engels gesteld, maar de spraak

had een zwaar Duits accent. Meer nog, wanneer hij enthousiast of opgewonden raakte, merkte je nog nauwelijks Engels. Gelukkig kende mijn vader een beetje Duits want Harry werd al een beetje ouder en dik de helft van alles wat hij zei kwam uit het Duits. Het was bijna 200 jaar geleden dat onze familie voor het eerst de Amerikaanse kust betrad en het deel van onze familie dat in een overwegend Duitstalig gebied verbleef sprak in familiaal verband nog steeds Duits. De rest van onze familie die naar streken met minder Duitsers verhuisde, vingen aan met Engels als eerste taal te gebruiken aangezien zij noodzakelijkerwijs met de mensen om hen heen moesten communiceren.

De natuurlijke neiging is zich met je volk verbinden. Taal is een zeer beslissende factor. Zelfs wanneer een buitenlands blad in onze taal vertaald wordt, gaan specifieke nuances verloren. Een Spaans sprekende heeft in zijn taal bepaalde zinswendingen en gezegden die écht te maken hebben met zijn levenswijze. Die specifieke zinswendingen en gezegden zullen niet overkomen bij iemand die Engels spreekt. De Amerikaanse Engelstalige heeft niet dezelfde levensstijl of woordverbanden als de Spaans sprekende Mexicaan. Mensen communiceren met en voelen zich beter aanvaard door anderen van hun eigen cultuur en taal.

Het verhaal over pancho en de manier waarop hij zich verbond met de Engelse cultuur verschilt waarschijnlijk niet veel met dat van Yehoshua (Yeshua of Jezus)¹ en Zijn discipelen. Yehoshua groeide in Galilea op, een streek in Noord-Israël waar Aramees gesproken werd. Zijn discipelen kwamen uit dezelfde streek. Het waren allemaal gewone mensen zoals vissers en herders. Ze hadden weinig behoefte om vloeiend Grieks te spreken. Voor Yehoshua en Zijn discipelen was het nodig om een andere taal te kennen – Hebreeuws. Het was hun religieuze taal en de taal van hun familie in Judea.

Yehoshua's neef Yochanan (Johannes de Doper) was een priester. Voor hem was het nodig om Hebreeuws te spreken omdat hij in de tempel dienst zou doen. Dus Yehoshua's religieuze en familiale cultuur vereisten dat Hij tenminste twee talen vrij goed kende: Aramees, Zijn moedertaal en Hebreeuws, de heilige taal. Mogelijk was het voor Hem in mindere mate nodig om wat Grieks te kennen omwille van de regerende mogendheid. Hoe dan ook, zijn omringende cultuur zou Hem niet in de Griekse taal ondergedompeld hebben en daarom zou het voor Hem een vreemde taal blijven. Wanneer men een taal voor minimaal gebruik leert, denkt men in z'n moedertaal maar vertaalt de woorden naar de vreemde taal; meestal woord voor woord.

De geschiedenis geeft ons verschillende juweeltjes van informatie waaruit blijkt dat de Hebreeuwse taal in aanmerking moest genomen worden bij het bestuderen van de Bijbel. Ja, dit behelst zelfs het Nieuwe Testament. Eusebius, een vroegere kerkhistoricus, schreef een boek tijdens de eerste twee decenia van de vierde eeuw, "Ecclesiastical History" genoemd, d.w.z. Kerkgeschiedenis. In dat boek heeft hij onderzoek gedaan naar verschillende vragen die toentertijd gesteld werden en veel documenten aangehaald in een poging om die vragen te beantwoorden. Het was zowat 250 jaar nadat Yehoshua op aarde wandelde en vele dingen, ooit algemeen geweten, had hun geheugen losgelaten. Eusebius probeerde de door de Pre-Niceaanse kerkvaders geschreven documenten te verzamelen om de grote hoeveelheden van bewijsmaterialen, voor wat over die tijd onderwezen werd, opnieuw te onderwijzen. Ik zal enkele van de documenten aanhalen die hij noteerde

om, wanneer het Nieuw Testament bestudeerd wordt, de noodzakelijkheid te bevestigen voor Hebreeuws in aanmerking te nemen.

Eusebius citeerde Origenes' lijst van Geïnspireerde boeken waarbij Origenes het volgende betreffende de evangeliën vermeldde:

“Het eerste is geschreven in overeenstemming met Matteüs, dezelfde die eens een belastingpachter (tollenaar) was maar nadien een apostel van Jezus Christus, die het voor de Joodse bekeerlingen gepubliceerd hebbend, het in het Hebreeuws schreef.”²

Eusebius rapporteerde betreffende de evangeliën ook over aanhalingen van Irenaeus, 120-202 n.Chr., de bisschop van Lyon, welke hierna gevonden worden:

“Matteüs, inderdaad”, zei hij, “bracht die zijn evangelie uit, onder de Hebreeën in hun eigen dialect geschreven, terwijl Petrus en Paulus het evangelie predikten en de kerk te Rome stichtten. (3) Na het vertrek van dezen, gaf Markus, de discipel en tolk van Petrus, eveneens geschreven aan ons door wat door Petrus gepredikt werd. En Lukas, de metgezel van Paulus, verbond er zich toe om het door hem, d.w.z. Paulus, gepredikte evangelie op te schrijven ...”³

Het is klaarblijkelijk dat het in de eerste eeuw geweten was dat Matteüs in het Hebreeuws geschreven was. Sommige geleerden suggereren dat dit mogelijk naar Aramees verwijst aangezien beide, Hebreeuws en Aramees, aanzien werden als een “tongval van het Hebreeuws.” Mijn onderzoeken doen me besluiten dat het veeleer Hebreeuws was dan Aramees,⁴ maar beide talen delen veel woorden en uitdrukkingen met elkaar en maken het daarmee minder belangrijk om te gaan bepalen welke taal het geweest moge zijn. Grieks echter, komt van een cultuur en heeft een taaleigen dat helemaal verschillend is van de Semitische talen en zou zeer verschillend zijn in gebruik, cultuur en woordverbanden. De bovenstaande aanhaling toont dat Petrus noch Grieks noch Latijn sprak aangezien hij een tolk (Markus) nog had om voor hem te vertalen. Dit bevestigt dat Petrus het evangelie aan Markus gaf in ofwel Hebreeuws ofwel Aramees en dat Markus de woorden van Petrus in het Grieks omzette. We zouden ook kunnen concluderen dat dit zelfde proces nodig was voor de eerste en tweede Petrusbrief. We ontdekken ook dat Lukas het evangelie schreef dat Paulus preekte. Als Paulus eenvertaler voor het evangelie nodig had, kan hij er ook een nodig gehad hebben voor de overige 13 brieven waarvan beweerd wordt dat ze door hem geschreven werden.

Of deze boeken (brieven) eerst in het Hebreeuws geschreven werden en in het Grieks vertaald of dat ze in het Hebreeuws gesproken werden en opgetekend in het Griek doet niet ter zake. Het achterliggende Hebreeuwse denken zou sowieso in de boeken in 't oog springen. Zoals het verhaal over Pancho die naar Amerika kwam in het Spaans zou blijven denken en naar het Engels vertalen. Dus om deze boeken te begrijpen is het belangrijk om de grondslag van het Hebreeuws denken en de woordverbanden die daaruit kunnen voortkomen te verstaan.

Ik zal een paar andere aanhalingen van Eusebius citeren om de Semitische oorsprong van een ander Nieuw Testamentboek dat aan de apostel Paulus toegeschreven wordt aan te tonen. Ignatius geloofde dat Clementius de brief aan de Hebreeën vertaald had. Ignatius stierf in 110 n.Chr. en Clementius stierf in 101 n.Chr. Eusebius haalt Ignatius aan:

“Het is waarschijnlijk dat dit ook gerekend werd tot de andere geschriften van de apostelen, want als Paulus zich tot de Hebreeën in de taal van zijn land gericht had, zeggen sommigen dat de evangelist Lukas, anderen dat Clementius, de brief vertaalde. (3) Dit lijkt meer de waarheid, aangezien de

brief van Clementius en die aan de Hebreeën dezelfde stijlkenmerken en wijze van uitdrukken bewaarden, en de gevoelens waren in beide werken niet erg verschillend.”⁵

Hierdoor kunnen we stellen dat het boek Hebreeën ofwel in het Aramees ofwel in het Hebreeuws geschreven was en door een ander in het Grieks vertaald werd. De vertaler kan niet vastgesteld worden vanuit de informatie aangezien Ignatius twee mogelijkheden voorstelt en de ene boven de andere verkiest. Eusebius maakt ook melding van Clementius’ onderwijzing betreffende het auteurschap van Hebreeën. Het zou kunnen geweest zijn dat Clementius’ commentaren er gekomen zijn door het horen van Ignatius’ conclusie.

“De brief aan de Hebreeën waarvan hij (Clementius) beweert dat die door Paulus aan de Hebreeën in de Hebreeuwse taal geschreven werd, maar die door Lukas zorgvuldig vertaald werd en onder de Grieken gepubliceerd aangezien men daarin hetzelfde karakter van stijl en van wijze van uitdrukken vindt als in de Handelingen;”⁶

Clementius onthult dat het boek Hebreeën in het Hebreeuws geschreven was, maar door Lukas vertaald werd, niet door hemzelf. Dit lijkt vrijwel een feit, maar aangezien hij een reden aangeeft van buiten het persoonlijk weten, leidt het ons ertoe om te geloven dat hij door de schrijfstijl veeleer dan een persoonlijke weten aan het beslissen was wie het vertaalde. Zijn eerste bewering betreffende de Hebreeuwse taal vermeldt de feiten. In deze Engelse vertaling van Eusebius lijkt het duidelijk dat het boek in het Hebreeuws geschreven was, niet in het Aramees. Nochtans, zoals eerder gesteld, kan naar beide talen verwezen worden als de taal van de Hebreeën, aangezien het afhangt van de streek waar men leefde als tot wie men sprak.

Er zijn andere indicaties dat het Nieuw Testament van Semitische oorsprong is, maar dit is voldoende om één reden te begrijpen waarom we voorstellen dat ernaar kijken met een Hebreeuwse bril belangrijk is. In ’t algemeen kan een mens niet denken buiten zijn moedertaal zodat bij eender wat hij moge schrijven de moedertaal zou moeten in overweging genomen worden, zonder te letten op de taal waarin het geschreven werd.

Vertaling: Marcel Achten

¹ Yehoshua is de Hebreeuwse naam van Jezus, Yeshua is Aramees dat in de eerste eeuw een verkorte Hebreeuwse versie werd voor Yehoshua. Jezus is een Nederlandse transliteratie van Yeshua, afgeleid via het Grieks, Latijn en Duits. De Hebreeuwse versie, Yehoshua, wordt in dit artikel gebruikt om de Hebreeuwse oorsprong voor het Nieuwe Testament te benadrukken.

² Eusebius’ Ecclesiastical History, translated by C. F. Cruse p 215

³ Eusebius’ Ecclesiastical History, translated by C. F. Cruse p. 164

⁴ Verwijzing naar het artikel van Frank Houtz, “The Use of Messiah’s Name” dat gevonden kan worden bij de website van Dry Bones Restoration Company www.drybonesrestorationcompany.com/Frame%20Pages/Messiahs_Name.pdf

⁵ Eusebius’ Ecclesiastical History, translated by C. F. Cruse p. 103

⁶ Eusebius’ Ecclesiastical History, translated by C. F. Cruse p. 204

Frank Houtz

www.drybonesrestorationcompany.com

Post Office Box 306

Winchester, Kentucky 40392

drybonesresco@yahoo.com

Dry Bones Restoration Company is a ministry devoted to teaching methods of extracting the Hebraic origin from the New Testament and making strong connections to the Hebrew text of the Old Testament. We teach a course in methods of research and exegesis called "Biblical Research Techniques," or a less stuffy title, "Bible Detectives." These seminars are available for congregations and study groups wishing to learn how to make such connections.

Frank Houtz, founder of Dry Bones Restoration Company, is also an author and has written several books including a book on the Sabbath designed to help new Sabbath keepers be equipped with good answers as to why the New Testament did not end Sabbath keeping. Other books and booklets published by Dry Bones Restoration Company and written by Frank Houtz include, "Authority," "Machanayim-The Two Camps of Israel," "Episunagoge-A Study on the Assembly," "Evil Ain't All Bad," "A Date With the Lamb," "Adoption-From an Ancient Perspective," "A Frank Discussion of God's Law," and "Swords of Truth-Conflict Among Brethren Defending the Crown."

Mary Lynn Houtz is an artist, musician and songwriter who devotes her talent to furthering the Hebraic understanding of the Scriptures. Her CD "Songs for Israel," put many significant passages to song. Other CDs will soon be available.

"Waarom Hebreeuws Benadrukken" (2)

Oeps, ik wist het niet

Terwijl ik enkele jaren geleden op reis was in Quebec, bemerkte ik een interessante wegmarkering. Daarop stond "Danger! Hommes au Travail". Ik kende voldoende Frans om te weten dat Danger, zowel in het Engels als in het Frans, op dezelfde wijze gespeld maar anders uitgesproken wordt. Ik wist dat Hommes het Franse woord voor mannen was. Dit in overweging nemende kwam het me voor dat dit teken een zeer verontrustende waarschuwing gaf. Gevaar, mannen die baren.

Nu, dat klinkt werkelijk gevaarlijk. Echt, ik had dit niet verkeerd begrepen, ik wist dat de echte vertaling "Gevaar, mannen aan het werk" was, maar de mogelijkheid was te grappig om eraan voorbij te gaan. In het Engels betekent het woord travail zware arbeid, nochtans werd het bijna uitsluitend gebruikt voor een vrouw die afziet bij het baren. Franstaligen gebruiken travail als een algemene term voor arbeid, zoals ons woord werk. Dus letterlijk woord voor woord vertalen kan fouten voortbrengen. Deze neiging tot fouten is bijzonder waarschijnlijk als één taal archaisch is, (niet meer in gebruik) en veel van de context en volle betekenis verloren heeft.

Tijdens het bestuur van Carter was Polen in beroering. Lech Walesa leidde een beweging tegen de regerende communistische partij en president Carter steunde de inspanningen van het Poolse volk voor meer democratie. President Carter reisde naar Polen om zijn steun te betuigen aan de voorbije gebeurtenissen. De deur van de Airforce One opende en de president verscheen in de opening. Hij stond op het platform en gaf een korte redevoering om zijn bewondering met het Poolse volk te delen. Hij sprak in perfect Pools: "Ik hou van het Poolse volk",

- tenminste dat is wat hij dacht dat hij zei. De volksmassa keek verbouwereerd. Hij hoorde een snakken. Wat was er verkeerd gegaan? Zijn tolk had hem verzekerd dat dit het juiste zou zijn om te zeggen, maar het bewerkte niet het verwachtte gejuich. Men ontdekte dat de tolk hem een ouder woord voor liefde vertelde. Terwijl het 100 jaar eerder liefde betekende, had het in de jaren nadien een riskantere betekenis gekregen

en doorgaans betekende het begeerte. Om de zaak nog erger te maken had de tolk een vrouwelijke vorm van het woord volk gebruikt, waardoor de eerste woorden van de president op Poolse bodem waren: "Ik heb begeerte naar Poolse vrouwen." Wee mij, wat een openingsrede!

Een vreemde taal is niet een code die alleen maar een ander stel woorden heeft voor dezelfde gedachten als onze eigen taal. Elke taal heeft zijn eigen stel verbanden die haar uniek en moeilijk voor de tolk maken. In het Bijbelse Onderzoekstechnieken seminar van Dry Bones Restoration Company bespreken we "woordemmers." Woorden zijn emmers waarin we gedachten vasthouden. Wij analyseren bepaalde Hebreeuwse woorden en wat met het Engelse overeenkomt door de gedachten die ze oproepen in de gepaste woordemmer te plaatsen.

Wanneer we een woord in het Engels woordenboek opzoeken verwachten we niet slechts één definitie te vinden. De veelheid aan omschrijvingen kunnen erg verschillen in betekenis. Vaak hebben de betekenissen zelfs geen verband met elkaar.

Nemen we bvb. het Engelse woord board; ik heb een plank (board) vastgenageld om de muur te verstevigen, en ik moest vergaderen met de raad (board) van directeuren. Beide

gevallen maken gebruik van dezelfde uitspraak en spelling, nochtans houden hun omschrijvingen ogenschijnlijk geen verband met elkaar. Het is gemakkelijk te zien hoe een vreemdeling in de war kan komen door deze twee verschillende betekenissen voor hetzelfde woord, terwijl u waarschijnlijk nooit in de war gekomen bent met ze te gebruiken. Onze analyse van woordemmers maakt duidelijk dat verbanden bekomen worden of verloren raken met een tekst van de ene taal in een andere te vertalen. Bijvoorbeeld het Engelse woord cat (kat) wordt gemakkelijk vertaald naar het Hebreeuws khatool. In het Engels beschouwen we een leeuw als een kat, ofschoon het Hebreeuws woord voor leeuw arri is en niemand het in z'n hoofd zou halen om het woord kahtool als een alternatieve mogelijke beschrijving te gebruiken. Dus het verband dat wij zien tussen een kat, leeuw, panter en alle andere grote "katten" kan niet uitgelegd worden met het Hebreeuws woord khatool te gebruiken. Dit in overweging nemend, moeten vertalers zorgvuldig tewerk gaan bij het vertaalproces of ze kunnen iets verkeerd voorstellen. Nu als voorbeeld van hoe een tekst kan veranderen eens we de taal in overweging nemen.

Matteüs 19:24 stelt: "En weerom zeg Ik tot u: Het is gemakkelijker voor een kameel om door het oog van een naald te gaan, dan voor een rijk man binnen te gaan in het koninkrijk van God." (KJV)

Eén uitleg geeft dat met de zinsnede "oog van de naald" een klein poortje bedoeld wordt. Dit wordt afgeleid van het Griekse woord rafiß (rhaps) dat naald betekent, maar ook een klein poortje in de ommuurde stad. Regelmatig worden preken gegeven over de kameel die op de knieën moest gaan om door het poortje te

kruipen. Deze analogie wordt zeer geapprecieerd omdat we een rijke hebben die op z'n knieën het koninkrijk van God binnenkruipt. Maar een nader onderzoek van deze uitlegging zal problemen laten zien. Zowel Matteüs en Markus gebruiken het Griekse woord *rhapsis*, maar de doorslaggevende tekst en de *textus receptus* zijn het oneens wanneer het verhaal door Lukas gegeven wordt. Dit betekent dat veel van de oudere handschriften het woord *belonhß* (*belonos*) gebruiken boven *rhapsis*. *Belonos* betekent nog steeds naald, maar heeft geen verwijzing naar het denkbeeld poort. Het gebruik van twee verschillende woorden in de uiteenlopende boeken brengt men ertoe te geloven dat het bijzondere woord *rhapsis* in dit vers niet de bepalende factor kan geweest zijn. Een andere verklaring gebaseerd op de Aramese tekst uit Peshitta stelt dat in Bijbelse tijden voor het maken van touwen kameelhaar gebruikt werd. Schepen hadden touwen nodig om de masten recht te houden en de zeilen te verplaatsen. Yehoshua was tot zijn discipelen aan het spreken toen Hij deze uitspraak deed. Velen onder hen waren vissers en zeer vertrouwd met visuitrusting en boten. George Lamsa informeert ons dat het Aramese woord *gamla* dat kameel betekent, ook voor touw gebruikt werd.¹ Klaarblijkelijk werd het een zegswijze voor het touw van kameelhaar dat op boten gebruikt werd. Op dezelfde manier wordt de zinsnede "varkensleer" om een voetbal en "schaapsvacht" om een diploma aan te duiden gebruikt. Dus in de Peshitta, de Aramese versie van de Schriften, stelde deze zinsnede een totaal onmogelijke taak, van een dik touw doorheen het oog van een naaiwerknaald halen, voor.

Naainaalden waren in die tijd gemaakt van de ribben van kleine diertjes. Als je denkt dat het moeilijk is om een kameel door een klein stadspoortje te doen kruipen, zou je moeten proberen om door een gaatje in een ribje van een muis een touw dat 50 keer dikker is te steken. In het Aramees is het voor de rijke zelfs nog moeilijker om het koninkrijk van God in te gaan. We moeten in gedachten houden dat de armste mensen in de Verenigde Staten in de top 20 inkomenspercentage gerangschikt staan bij vergelijking met de ganse wereld. Dit zou dus ons allemaal betreffen, ongeacht hoe arm we denken te zijn.

Het is interessant dat verschillende middeleeuwse Griekse teksten de Aramese interpretatie bevestigen. Het Griekse woord *kamilos* betekent kameel, maar het Griekse woord *kamelos* betekent touw. Sommige middeleeuwse Griekse teksten gebruiken het woord *kamelos* in plaats van *kamilos*, daarmee aangevend dat zij met de Aramese tekst instemmen. We hebben evenwel geen oudere manuscripten die *kamelos* hebben, wat ons ertoe te brengen te geloven dat dit zo geconstrueerd kan zijn door een overschrijver of dat de overschrijver in Aramese oorsprong geloofde. Een derde mening komt naar boven wanneer we voor een verklaring ons buiten de tekst begeven. We hebben geen vroege Hebreeuwse handschriften van de Apostolische geschriften; om een verklaring op te bouwen moeten we dus voortgaan op teksten buiten de Schrift. Dit gebeurt door gebruik te maken van de sociale context als een onderdeel van ons begrip van de Schrift. Dit kan een bruikbare techniek zijn om een oude tekst te verhelderen. Sommige antwoorden worden alleen maar zichtbaar na het begrip van de cultuur. In feite is de Griekse verklaring zo'n verklaring die gebruik maakt van zowel de Griekse taal als de Griekse cultuur. Niettemin zou de vraag gesteld kunnen worden of het Nieuwe Testament wel in een Griekse cultuur geschreven was. Jonathan Went wijst naar enkele passages uit de Talmud die een Hebreeuwse basis voor deze passage laten vermoeden. De Babylonische Talmud, Berakoth, 55b stelt:

“Zij een man geen gouden palmboom zien, noch een olifant die door het oog van een naald gaat.” Eveneens de Babylonische Talmud, Baba Mezi’a, 38b “... wie kan een olifant door het oog van een naald doen gaan.”

Geen van deze passages gebruikt de precieze zinsnede zoals ze in de synoptische (overzicht gevende) Evangeliën staat, ofschoon ze laten zien dat dit een Hebreeuwse hyperbool (overdrijvende stijfiguur) is om een heel moeilijke situatie weer te geven. Jonathan gaat verder met uit te leggen dat de rabbijnse interpretatie aangeeft hoe zo’n onmogelijke situatie bij God nog goed kan komen. Voortgaand met te verwijzen naar Talmudische passages laat Jonathan zien dat Middrash Rabbah over Hooglied een gelijkaardige zinsnede gebruikt om God’s bekwaamheid te openbaren om onmogelijke taken te volbrengen. “De Heilige Ene zei: open voor mij een deur zo groot als een naalddoog en Ik zal voor u een deur openen waardoor tenten en kamelen naar binnen kunnen.”² In deze passage wordt de hyperbool gebruikt om de majestueuzemacht en genade van God te tonen. De moeilijkheid is omgekeerd om aan te geven hoe we Hem alleen maar een kleine opening moeten geven opdat Hij een machtig werk zou kunnen doen.

We zien nu dat de oorspronkelijke taal, of de gedachtegang van de schrijver een aanzienlijk verschil zouden kunnen betekenen voor een tekstverklaring. In de Griekse uitleg is voor de rijkenredding alleen gebaseerd op de acties van het individu dat zichzelf voor God vernedert. In de Aramese, redding zou voorde rijke vereisen dat hij ontrafelt wordt of de macht over al zijn rijkdommen verliest. De uitlegging vanuit het Hebreeuws laat ons toe te herkennen dat dit een overdrijving is om een bijzondere bewering te maken. Een overdrijving moet gezien worden als een letterlijke onmogelijkheid, enkel dat rijkdom een sterke binding is die iemand van God kan verwijderen. Deze drie voorbeelden focussen alle op de aantrekking van rijken. Elk drukt vanuit z’n taal zowat hetzelfde algemene idee uit, alhoewel er bepaalde nuances zijn die uit elke taal teruggevonden worden. De verbanden kunnen al dan niet de bedoeling zijn van de originele tekst.

Het voorgaande voorbeeld is niet bedoeld om de ene interpretatie te verheffen boven de andere; veeleer als om de variatie te laten zien die optreedt als gevolg van taalverschillen. Dat voorbeeld verandert niet noodzakelijk de uitkomst voor de Engels-/Nederlandstalige lezer. Niettemin zijn er meerdere voorbeelden waarbij de betekenis van de tekst helemaal verandert afhankelijk van hoe je de woorden in je taal in verband brengt. In Lukas 14 lezen we over een schijnbare mondaine Sabbatmaaltijd die verandert in een les voor een plaatselijke Rabbijn. Het openingsvers zet te toon voor een les.

NKJ Lukas 14:1 Nu gebeurde het, als Hij het huis van een van de leiders van de Farizeeën binnenging om brood op Sabbat te eten, dat zij Hem van nabij gadesloegen.

In het Nederlands laat ons dit duidelijk weten dat Yehoshua uitgenodigd was om bij een algemeen zeer gekende Rabbijn te eten, aangezien naar hem verwezen wordt als een van de leiders van de Farizeeën. Nochtans, als we dit terug naar het Hebreeuws brengen, veranderen verschillende dingen. In de eeuw vóór de Messias ware er in Jeruzalem twee scholen opgericht. Zij waren te vergelijken met een doctoraatsopleiding in theologie en hun stichters werden beschouwd als enkele van

de grootste geesten van die tijd over de Joodse praktijk. Die twee leiders waren Hillel en Shammai. Deze leiders benaderende wet verschillend en creëerden veel meningsverschillen als het er om ging hoe de Jood zich in bepaalde omstandigheden moest gedragen.

Hillel was heel toegeeflijk in zijn interpretatie van de wet en werd omschreven als “de geest van de wet” te onderwijzen. Shammai werd aanzien als een ijveraar voor elk detail van de wet en werd omschreven als “de letter van de wet” te onderwijzen. **3** Bij het lezen van het perspectief dat Yehoshua in de evangeliën presenteert, is het evident dat Hij overwegend de zijde van Hillel kiest. Hillel en Shammai deelden in de leiding van het sanhedrin. Hillel was eerst voorzitter en Shammai was tweede in rang; echter, in 20 v.Chr. stierf Hillel en nam Shammai het voorzitterschap over.

Deze beide leiders hadden elk hun respectievelijke scholen naar henzelf genoemd. Dus de namen van de scholen waren Beit Hillel en Beit Shammai. De meesten van jullie zouden veronderstellen dat Beit “school” moet betekenen en ja, zo kan het in dit verband vertaald worden. Nochtans zou een meer letterlijke vertaling “huis” zijn. Beide scholen gingen na de dood van hun stichters nog lange tijd door. Het leiderschap van de school van Hillel ging over op zijn zoon Shimon (Simon), maar Shimon werd kort daarop ziek en stierf. Shimon’s zoon Gamliel volgde daarna Shimon op. Paulus wordt in het Nieuw Testament voorgesteld als een student van Gamliel, de kleinzoon van Hillel.**4** Gamliel had de leiding van de school van Hillel overgenomen als derde Nasi, (voornaamste).

Met alleen maar dit klein stukje historische kennis en deGriekse teksten aan het Hebreeuws te koppelen, herkennen we een wijziging in de Lukaspassage. Kijk of jij het leest zoals ik nu, wanneer je de passage herbekijkt.

NKJ Lukas 14:1 Nu gebeurde het, als Hij het huis van een van de leiders van de Farizeeën binnenging ombrood op Sabbat te eten, dat zij Hem van nabij gadesloegen.

Merk op dat dit zegt dat Hij het huis van een van de leiders van de Farizeeën binnenging. Zou dit een religieuze school van de Farizeeën geweest kunnen zijn? Shammai heeft de leiding over het Sanhedrin tot 30 n.Chr., omstreeks de tijd van Yehoshua’s bediening. Hillel was reeds gestorven en rond deze tijd had Gamliel waarschijnlijk zijn school overgenomen. Shammai was dan nog steeds de voorzitter van het Sanhedrin en bestuurde zijn school in Jeruzalem. Laat ons naar de tekst in de omgeving kijken om te zien of deze ingeving aannemelijk is.

NKJ Lukas 13:33 "Niettemin moet Ik vandaag, morgen en de dag daaropvolgend op reis gaan; want het kan nietzijn dat een profeet buiten Jeruzalem zou omkomen.

In de voorgaande verzen ontdekken we dat Yehoshua naar Jeruzalem onderweg was, in de dorpen lerend terwijl Hij verder ging. Na deze reeks onderwijzingen houdt Hij halt bij dit huis. In de volgende verzen worden daarna de overige gasten voorgesteld.

NKJ Lukas 14:3 En Jesus, antwoordende, sprak tot de juristen en Farizeeën, zeggende: “Is het gewettigd om op Sabbat te genezen?” Hier vinden we dat samen met de bestuurder er juristen waren die de geboden interpreteerden. Laat ons even kijken naar de omschrijving van het Griekse woord dat met jurist vertaald is.

3544 nomikoß nomikos {nom-ik-os'} Betekent: **1)** behorend tot de wet, iemand die in de wet onderwezen was **2)** in het NT een uitlegger en onderwijzer van de wet van Mozes.

Dit is precies wat je zou verwachten in een religieuze school te vinden die geleid wordt door de voorzitter van het Sanhedrin, onderwijzers en uitleggers van de wet van Mozes. Dus trek ik het besluit dat Yehoshua op Zijn eerste Sabbat in Jeruzalem tot in Beit Shammai gewandeld heeft. Ik geef de voorkeur aan Beit Shammai boven Beit Hillel omdat in Beit Hillel genezen op Sabbat geen punt zou geweest zijn.

Dat zou binnen de "geest van de wet" goed geweest zijn. Hij legde de leraars een oefening voor en dwong hen om het onmenselijke van hun onderwijzing onder ogen te zien. Hij kende hun standpunt betreffende of Hij op Sabbat zou mogen genezen, maar zij wilden het niet toegeven toen Hij het aan de kaak stelde. Het zou hen boos doen kijken, écht boos.

Hopelijk stelt dit ons in staat om waar te nemen dat het belangrijk is om een taalkundig model te hebben dat op een realistische wijze past bij de tijd van de Apostolische geschriften. Nogmaals, wanneer we Hebreeuwse oorsprong van de tekst in ogenschouw nemen, openbaart het ons dat we veel van het verhaal missen. In het volgende artikel zullen we ontdekken dat het een hulp is om enkele van de methodes te begrijpen die in de school van Hillel onderwezen werden. De Apostolische Geschriften ontstonden daar niet los van. Ze werden geschreven in een overheersend Joodse cultuur en gebruikten de informatie en methoden van die cultuur als een springplank om Messias te presenteren.

1 Holy Bible from the Ancient Eastern Text, George M. Lamsa, HarperSanFrancisco p974 **2** Midrash Rabbah, The song of Songs, 5:3: cf. Pesiqta R., 15.

Friedmann, p.70a; soncino Zohar, vayikra 3, p95a **3** Considering these terms were used prior to Paul's writings and Paul was a student of the school of Hillel, it is probable that this was the topic of Romans 7. NKJ Romans 7:6 But now we have been delivered from the law, having died to what we were held by, so that we should serve in the newness of the Spirit and not in the oldness of the letter. **4** NKJ Acts 22:3 "I am indeed a Jew, born in Tarsus of Cilicia, but brought up in this city at the feet of Gamaliel, taught according to the strictness of our fathers' law, and was zealous toward God as you all are today."

Gamliel and Gamaliel are the same person but are spelled differently since one is a transliteration from Hebrew and the other from Greek.

Arafat, Powell en Bijbelse Context

"Waarom het Hebreeuws benadrukken" (3)

Recentelijk was een vriend van mij aan het kijken naar wat oude journaals van de vredesonder-handelingen in het Midden-Oosten en vertelde dit verhaal.

Lucas sprak van een nieuwsclip die over een ontmoeting tussen Colin Powell en Yasser Arafat ging. In dit naar 't scheen vriendschappelijke bezoek stapte Yasser Arafat toe op Colin Powell om zijn vertrouwensrelatie met de Amerikaanse hoge gast te tonen. Hij lachte vriendelijk naar de camera en stak z'n hand uit om die van Colin Powell te schudden. Terwijl hij Powell's rechterhand met zijn rechterhand

vastgreep benadrukte Araphat zijn vriendschap met het vastnemen van Powell's rechterhand met zijn overblijvende linkerhand, daarbij de grote Texaan een dubbele handdruk gevend: "Ik ben werkelijk blij om u te zien." Ik ben zeker dat Colin Powell hem warm onthaald voelde zoals 't zou moeten – of niet moeten? Lucas kwam opnieuw met deze geschiedenis naar mij omdat hij de bijgedachten kende. Weet u of Colin Powell zich gevleid voelde met dit gebaar of niet?

Met een beetje begrip van de Arabische cultuur en gebruiken zou men vanuit ons Amerikaans cultureel verstaan een heel ander beeld kunnen krijgen. In de Arabische cultuur, zoals in de meeste moslimlanden, hoor je nooit iemand iets met je linkerhand aan te bieden. Als je dat toch doet zou dat een verschrikkelijke belediging zijn. Vergeef me a.u.b. dat ik zo grof ben om je hierover te vertellen, maar dit zal een behoefte tonen die in de rest van het artikel naar boven komt. Van toiletpapier hoor je nauwelijks spreken in de Arabische wereld. Er is daarvoor geen vervangmiddel. De praktijk bestaat erin om je linkerhand voor de noodzakelijke schoonmaak te gebruiken en niet voor wat anders. Ze wordt de ongewijde hand genoemd. Geen enkele Arabier zou met z'n linkerhand eten, noch ooit iets aannemen dat door iemands linkerhand aangereikt wordt. Maar het gebruiken van deze hand door Yaser Araphat was een middel om op de Arabische TV te kunnen verschijnen met aan Colin Powell de ergst mogelijke hoon gevend, terwijl hij in de Westerse wereld als zeer samenwerkend zou overkomen. De glimlach naar de camera bleek een sluwe grijns naar de Moslims te zijn aangezien hij gevolgd werd door een vuil gebaar, maar het zag er voor het Amerikaanse publiek uit als een sympathieke oprechte daad van vriendelijkheid aangezien hij gevolgd werd door een stevige handdruk. Onnodig te zeggen dat de praktijk van de cultuur het verstaan van de ziener beïnvloedt. Op dezelfde wijze beïnvloedt de praktijk van de Bijbelse cultuur het begrijpen van de Bijbel. Schriftpassages krijgen een nieuwe betekenis wanneer ze uit de Hebreeuwse context gehaald worden. Als iemand melding maakt van "het in de context bekijken" wordt meestal gedacht dat het betekent dat je enkele voorafgaande verzen mee moet beschouwen wanneer je de tekst interpreteert, maar het hier voorafgaande verhaal benadrukt dat de context ook op de cultuur betrekking kan hebben.

Ik wens hier een ander deel van context te introduceren waarover in de Nieuw Testament belezen gemeenschap vaak heen gezien wordt. Het is waarschijnlijk dat zij het belang ervan nog niet opmerken. Als hun paradigma (hun woordbeeld) het al niet nodig vindt om het Hebreeuws in rekening te brengen, nog veel meer zal men voorbijgaan aan oude methoden van een Schriftuurlijk argument opbouwen. Het Nieuwe Testament is écht een boek van exegese (interpretatie). Het maakt gebruik van de passages over de Wet, Profeten en Psalmen om uit te leggen waarom Yehoshua als Messias zou moeten aanzien worden. In de vorige artikelen in deze reeks bespraken we de oude Bijbelscholen die in Jeruzalem gevonden werden. Er waren twee scholen, de ene was de school van Shammai en de andere was de school van Hillel. In zijn poging om de volgende generatie van geleerden te onderwijzen, ontwikkelde Hillel zeven regels waarvan hij geloofde dat zijn studenten daarmee veilig informatie uit de Bijbelse teksten konden afleiden. Menige van deze regels konden vanuit de Schrift zelf afgeleid worden. Deze regels werden onderwezen als aanvaardbare methoden voor het ontwikkelen van een goed theologisch argument. Dit wordt zelfs nog belangrijker wanneer men ontdekt dat Paulus, de vruchtbaarste schrijver in het Nieuwe Testament, onder Gamliel¹, Hillel's kleinzoon en derde generatie schoolmeester voor de School van Hillel, studeerde.

Paulus was meer dan waarschijnlijk een afgestudeerde van de school van Hillel. Als dit het geval was, zou een goede student de zeven regels uitvoerig kunnen gebruiken doorheen zijn geschriften. Dit moet het geval zijn aangezien Paulus telkens weer de regels van Hillel toepast; bijzonder als hij een argument voor een leerstellig standpunt ontwikkelt.

Het boek Hebreëen gaat van de ene regel van Hillel naar een andere om de situering en bekwaamheden van messias te ontwikkelen. Dit overwegende, laat ons terug naar een regel van Hillel kijken en nagaan om te zien of dit enige voordien onbekende context toevoegt. De eerste regel van Hillel wordt "Licht en Zwaar" genoemd. Dit een regel noemen kan wat overdreven zijn. De Hebreeuwse taal had geen serie woorden voor de volgorde van goed, beter, best. Zij hadden woorden voor goed en voor slecht, maar geen specifieke woorden die herkend werden als een voortgang van goed of slecht aanduidend. Om het gemis van zo'n specifiek woord te compenseren waren er verschillende zinsneden ontwikkeld geworden om dezelfde gedachte te ontwikkelen.

Een zo'n zinsnede was "koning der koningen", betekendend dat deze koning groter is dan alle andere koningen. Vanuit dit ene voorbeeld zou je andere zinsneden kunnen ontdekken die op een gelijkaardige manier geschreven zijn. Om een andere manier van voorstelling van hetzelfde concept te ontwikkelen, gebruikten Hebreeuwse sprekers een vergelijkende zinsnede, "hoeveel te meer", om een toename in belangrijkheid aan te geven.

Hillel stelde vast dat een toename van belangrijkheid een duidelijke manier is om een argumentatie te ontwikkelen en om toepassingen betreffende Gods oordelen te maken. Bijvoorbeeld, als koning David, Gods beminde, voor overspel gestraft werd, hoeveel te meer zouden wij dan verwachten voor hetzelfde vergrijp gestraft te worden. Nu volgt een voorbeeld uit de Tenach (Oude Testament) waar deze zinsnede gebruikt wordt om een voortgang in belangrijkheid weer te geven:

NBG 2 Kon.5:13 Toen traden echter zijn dienaren nader, spraken hem aan en zeiden: Mijn vader, had de profeet u iets moeilijks opgedragen, zoudt gij dat dan niet doen? Hoeveel te meer, nu hij tot u gezegd heeft: Baad u en gij zult rein worden?

In het Nieuwe Testament neemt dit een nieuwe vorm aan. Het wordt gebruikt als een manier om een toepassing van de Schrift aan te geven. De reden voor deze verandering kwam door het feit dat Hillel de regels ontwikkeld had en de Nieuw Testamentschrijvers de meest gangbare methodes gebruikten voor het presenteren van hun onderwijzingen. Yehoshua (Jezus) en Shaul (Paulus) gebruikten deze techniek vaak. Een terugblik op het Nieuwe Testament zal deze regel, die telkens weer toegepast werd, aan het licht brengen. Hierna volgt een voorbeeld, maar je kunt ook kijken naar Luc.12:28, Rom.11:12 & 28, 1Kor.6:3, Phi.1:16, Heb.8:6 & 9:14.

NBG Luc.12:24 Let op de raven, zij zaaien niet en zij maaien niet, zij hebben geen voorraadkamer of schuur hebben, en toch voedt God ze. Hoe ver gaat gij de vogelen te boven!

De bovenstaande vers en de lijst van passages die eraan voorafgaan gebruiken alle een expliciete vorm van licht en zwaar. Wanneer de zinsnede “hoeveel te meer” gebruikt wordt, kunnen we gemakkelijk vaststellen dat de auteur deze methode van verklaren gebruikt. Nochtans is de zinsnede niet vereist voor het gebruik van deze vorm. Telkens men twee gelijksoortige objecten vergelijkt en afleidt dat een groter dan het andere is om een bepaalde toepassing te maken, gebruikt men de methode van interpretatie die licht en zwaar genoemd wordt. Yehoshua (Jezus) gebruikt de methode van Licht en Zwaar in Joh.7:23 om te argumenteren dat genezen op de Sabbat niet verboden is. Hij gebruikt de toepassing van het besnijden van een baby op de Sabbat als een basis voor zijn argumentatie dat genezen niet verboden is.

(Joh.7:23 NBG) Als een mens op Sabbat de besnijdenis ontvangt, opdat de wet van Mozes niet verbroken worde, zijt gij dan op Mij vertoornd, omdat Ik op Sabbat een gehele mens gezond gemaakt heb?

In dit geval laat Yehoshua na om de verklikkerzinsnede “hoeveel te meer” te gebruiken. Hij suggereert dat besnijdenis van een mindere waarde is dan een volledige genezing aangezien terecht het jongetje zou kunnen groeien en normaal functioneren zonder ooit besneden te zijn geworden. Je kunt zien dat Yehoshua verwacht dat zijn publiek zijn argumentatie zonder veel uitleg verstaat. Hij was niet aan het pogen om besnijdenis onbelangrijk te maken. Het feit dat besnijdenis van zo'n belang was dat de Sabbatwet ervoor kon gebroken worden, bewees dat er geen verbieden kon zijn voor iets dat zelfs groter dan besnijdenis was. Nu zijn we voorbereid om een vers te lezen dat door velen verkeerd begrepen wordt omdat zij niet herkennen dat de methode van Licht en Zwaar gebruikt wordt.

(Naardense vert. Kol.2:16) Laat dan niet iemand u oordelen inzake spijs en drank of op het punt van een feest of nieuwemaan of sabbat, (17) dingen die een schaduw zijn van de dingen die komen; maar het lichaam is dat van de Christus.

Dit spreekt van de spijswetten, feesten, nieuwe manen en Sabbatten, en noemt ze en schaduw. De term “schaduw” wordt gebruikt om te verstaan te geven dat die licht zijn in vergelijking met het lichaam (substantie) die zwaar is. Het christendom interpreteert dit alsof het over goed en slecht zou gaan. Men zou nooit een groot ding vergelijken met een onbelangrijk ding. Het lichte moet van dezelfde natuur zijn als het zware opdat de vergelijking betekenisvol zou zijn. Als je zegt “het eten in de gevangenis is afschuwelijk, hoe veel te meer de kookkunst van mijn vrouw”, ik betwijfel of je vrouw zich gecompimenteerd zal voelen. Maar Licht en Zwaar werken ook in het negatieve; wanneer je een slecht ding vergelijkt met eender welk ander ding wordt het laatste als slechter aanzien. Daarom zal bij de vorige vergelijking je vrouw zich beledigd voelen. Een gepast compliment zal in het volgende scenario gegeven worden. Een zakenman en zijn vrouw onderhouden zich met een cliënt door de cliënt en zijn vrouw mee te nemen naar een zeer duur restaurant. Na het restaurantbezoek gaan ze naar een voorstelling op Broadway, vervolgens sluiten ze de avond af met naar het huis van de gastheer te gaan voor een nagerecht dat zijn vrouw gemaakt heeft. Als de zakenman zou zeggen: “Tiffany's en De Muziekman zijn slechts een schaduw van het goede dat nog komt, mijn vrouw haar gedraaide chocoladegebak met kersen,” dan zou de zinsnede correct toegepast zijn zodat het een compliment maakt aan zijn vrouw. Dit te zeggen vermindert op geen enkele wijze

de vorige ervaring. Eens we het gebruik van “schaduw” als een onuitgesproken ‘licht en zwaar’ ontdekken, wordt de zinsnede ‘laat niemand u beoordelen’ verstaanbaarder. Men kan niet iemand weerhouden van hem te beoordelen. Als iemand volmaakt zou zijn, zou hij nog bekritiseerd worden. Neem bvb. al de kritiek van Yehoshua. Dit zou naar het taaleigen verstaan moeten worden als een aansporing om “je met betrekking tot gepast te gedragen”, of “doen zoals de Thora het voorgeschreven heeft”. Het vers dat dus door sommigen in het christendom gebruikt wordt om te argumenteren tegen het houden van de spijswetten, de feesten en de sabbatten bevelen ons eigenlijk om ze na te leven zoals voorgeschreven door de Schrift. Dit toont hoe de betekenis van een passage volledig omgedraaid kan worden als we de Hebreeuwse natuur waaruit die voortkomt niet beet hebben. Dit is net hetzelfde als in de inleidende geschiedenis aangegeven werd. Zij die de context kenden begrepen de intentie van Araphat. In de passage van de Kolosenzenbrief is de Hebreeuwse natuur zelfs in de Griekse tekst waarneembaar, maar het is voor ons noodzakelijk om diecontext duidelijk te stellen om die passage te begrijpen. Wanneer we de Kolosenzenbrief lezen zou het in het Engels gemakkelijk op de ene of andere wijze te begrijpen zijn, maar wanneer we Paulus als een Hebreëer herkennen die onder Gamliel studeerde, de kleinzoon van Hillel, die dacht vanuit Hebreeuwse concepten en waarschijnlijk alles in het Hebreeuws schreef om (vervolgens) te worden vertaald in het Grieks, kunnen we zien dat Paulus ons echt opdroeg om de feesten op de juiste wijze na te leven omdat die spraken van de Messias en het werk dat Hij op deze aarde moest doen. De Hebreeuwse oorsprong en context m.b.t. de Apostolische geschriften is van groot belang voor het begrijpen van de inhoud van de Schrift. Hopelijk is dit voldoende om te bewerken dat je wat bijkomend onderzoek gaat doen naar de Zeven Regels van Hillel. Wij hebben slechts één regel besproken en de andere zes zijn even nuttig in het begrijpen van veel Nieuw Testament argumenten. Om een uitgebreidere studie van alle zeven regels te doen is er een artikel met als titel “The Seven Rules of Hillel” op de website van Dry Bones Restoration Company te vinden, op de Articles pagina. Het zou kunnen helpen om je begrijpen van deze regels te vermeerderen en een aantal verwijzingen terug te vinden waar de meeste ervan gebruikt worden.

Vertaling: Marcel Achten